

3.3 Odė lietuvių kalbai

Tikriausiai ne kartą girdėjote sakant, kad lietuvių kalba – viena seniausių kalbų pasaulyje. Lingvistas Giedrius Subačius šiam teiginiui prieštarauja ir mano, kad lietuvių kalba nėra seniausia pasaulyje, nes iš viso nėra seniausios kalbos, o nemirusios kalbos nuolat įgyja naujų elementų. Visgi kai kurios lietuvių kalbos ypatybės yra labai senos, jei lyginsime ją su kitomis dabar vartojamomis indoeuropiečių kalbomis. Pavyzdžiui, galūnės *-as* balsis, dvibalsis *au*, žodžiai *diena*, *Dievas*, *sapnas* atėję iš labai senų laikų, gyuoja tūkstančius metų. Tačiau prieš tuos kelis tūkstantmečius šie kalbos faktai dar nebuvo lietuvių kalbos dalis. Iš pradžių jie buvo indoeuropiečių prokalbėje, tada – nuo jos atskilusioje baltų prokalbėje, o jai pasidalijus dar smulkiau – rytų baltų kalbose. Ir tik apie VI–VII a. suskilus rytų baltams, susidarė tokia tarmių grupė, kurią mokslininkai vadina lietuvių kalbos vardu.

Pagal Giedrių Subačių „Lietuvių kalba: nepatogus unikalumas“

 1 uždutis. Domėdamiesi lietuvių kalba, jūsų bendraamžiai pirmiausia sumanė rasti minčių ir posakių apie lietuvių kalbą ir lietuviškus žodžius. Padėkite jiems: naudodamiesi internetu, raskite įdomių pasisakymų, poezijos pavyzdžių ir papildykite citatų įrašus.

Citatos apie lietuvių kalbą

Lietuviški žodžiai

Negriauti, nebriauti,
nešaukti, nepliaukšti,
krutėti, judėti
ir arti, akėti ir sėti,
ir laukti,
budėti, stebėti,
regėti, tikėti,
kantrumo turėti,
kentėti, tylėti,
mylėti!

Fridrichas Bajoraitis, 1907 m.

Maža tauta su dideliu žodynu,
Kaip tu į Nemuno pietinį krantą
Su juo išplaukt galėsi, jei kaimynai
Tavųjų žodžių turto nesupranta?

Vytautas Mačernis, 1944 m.

„Jei žmonijoj tautos vertė būtų
matuojama jos kalbos grožiu, tai
žemaičiai ir lietuviai būtų pirmoj
eilėj tarp Europos gyventojų.“

Jurgis Zauerveinas, XIX a. pabaiga

„Lietuvių kalbą reikia saugoti taip
pat kaip gamtą.“

Algirdas Patackas, 2014 m.

„Kalbėti gimtąja lietuvių
kalba, ją visais būdais
auginti ir puoselėti –
didi garbė ir kartu labai
didelis įpareigojimas.“

Naglis Kardelis, 2017 m.

„Jeigu norime, kad
lietuvių kalba klestėtų,
jai reikia rasti vietą
elektroninėje erdvėje.“

Vytautas Kardelis, 2019 m.

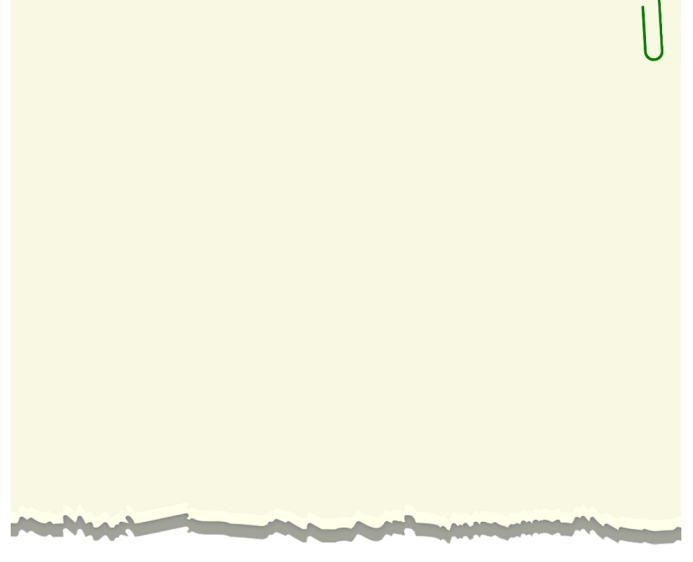
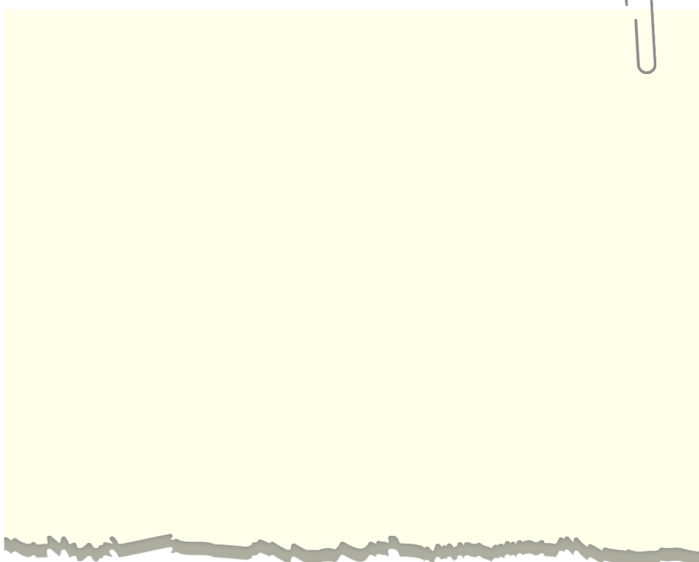
„Lietuvių kalba nėra plačiai vartojama pasaulyje, bet ji turi galias istorines šaknis ir yra svarbi Europos kultūrai. Todėl ji teikia mums tam tikrų išskirtinumo, kultūrinio elitiškumo ar aristokratiškumo reikšmių. Vertinga yra tai, kas reta ir unikalū.“

Regimantas Tamošaitis, 2022 m.

3.3 Odė lietuvių kalbai

„Mes stebimės svetimuose kraštuose išvydę <...> sekvojas, kriptomerijas ir gajusias pušis, kurioms jau keli tūkstančiai metų, ir niekaip negalime patikėti, kad jos <...> yra vis dar gyvos ir vis dar augančios, bet sunkiai suvokiame ar tiesiog trumparegiškai nepastebime, kad lietuvių kalbos žodžiai yra tokie pat seni ir tokie pat gyvi – ir kad jie yra visų mūsų dvasinė savastis, kurią dabar jau mes patys privalome auginti ateičiai, ateities kartoms.“

Naglis Kardelis, 2017 m.

3.3 Odė lietuvių kalbai

2 užduotis. Naudodamiesi internetu (žr. *Naudingos nuorodos: lietuvių kalbos unikalumas* ar kt.), raskite įdomių faktų apie lietuvių kalbą ir papildykite bendraamžių pradėtą mąstymo žemėlapij.

Lietuvių kalba turi daug panašumų su sanskritu – senovės klasikine literatūrine Indijos kalba (pvz.: *ákši* – *akis*, *ávi* – *avis*, *dánta* – *dantis*, *devá* – *dievas*, *dína* – *diena*, *sūnu* – *sūnus*). Dar išliko kilnojamas kirtis, dalyvinės formos, dviskaita, įvardžiuotinės formos.

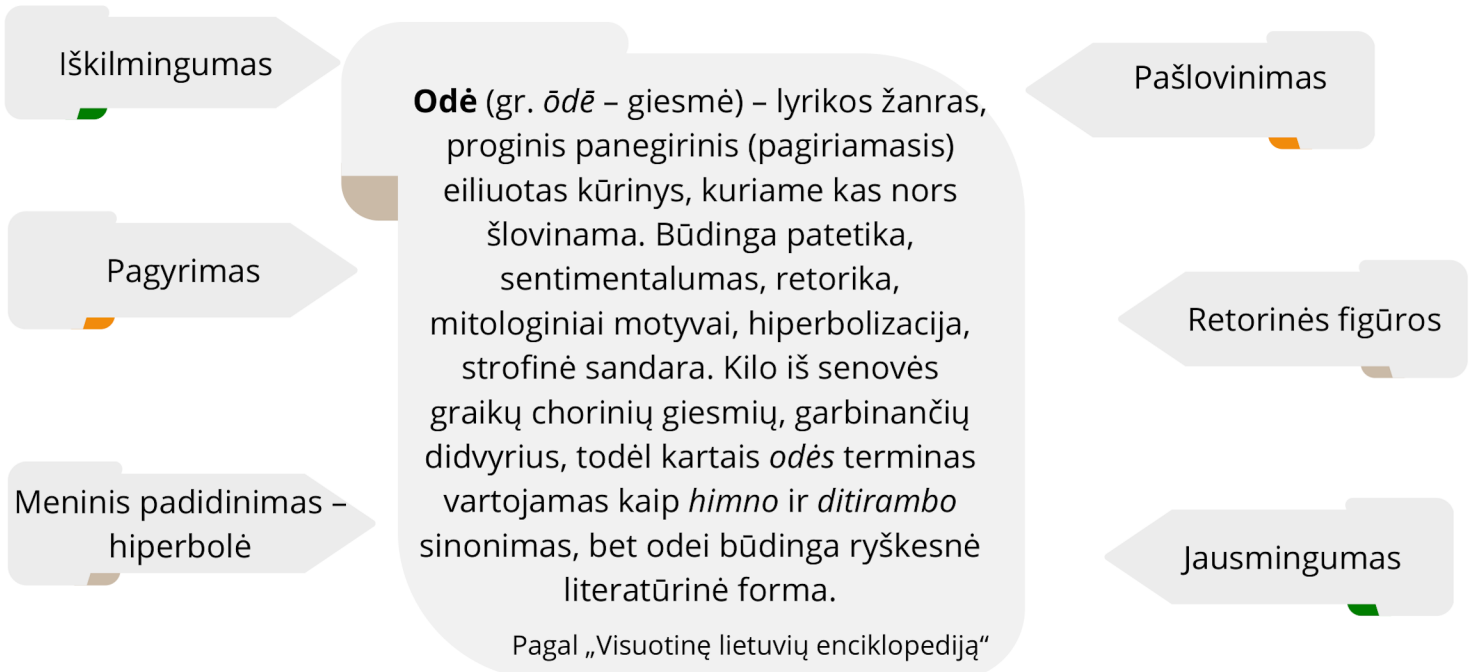
Lietuvių kalbos abėcėlėje turime 32 raides. Diakritiniai ženklai lietuvių kalboje – nosinės, varnelės, taškeliai ir brūkšneliai (*ą, č, ę, é, į, š, ū, ž*) – atsirado visai neseniai, vos prieš kelis šimtus metų. XIX a. raides *č, š* ir *ž* pasiskolinome iš čekų kalbos. Nosines raides *ą* ir *ę* perėmėme iš lenkų kalbos, o pagal jas pasigaminome *į* ir *ų*.

Raidę *ė* pirmą kartą pavartojo lietuvių raštijos kūrėjas Danielius Kleinas 1653 m. išleistoje pirmojoje lietuvių kalbos gramatikoje. Raidę *ū* prieš gerą šimtmetį sugalvojo Jonas Jablonskis. Jis 1901 m. „Lietuviškos kalbos gramatikoje“ paskelbė tokią lietuvių kalbos abėcėlę, kokią turime šiandien.

Įdomūs faktai
apie lietuvių kalbą

3.3 Odė lietuvių kalbai

 3 uždutis. Pasiruoškite kurti odę apie lietuvių kalbą. Prisiminkite, kas yra odė, susipažinkite su bendraamžių patarimais.

 Ruošdamiesi kurti odę, jūsų bendraamžiai Vakarė ir Faustas skaitė odžių pavyzdžių, pasidomėjo, kas būdinga odei, ir sudarė, jų manymu, naudingų patarimų sąrašą.

- Nuspręskite, kokias lietuvių kalbos ypatybes pabrėšite: senumą, skambumą, melodingumą, turtingumą, ryšį su indoeuropiečių prokalbe, sanskritu ar kt.
- Prieš pradėdami užsirašykite 3–5 epitetus (vaizdingus pažyminius), tinkančius lietuvių kalbai apibūdinti.
- Kreipkitės į lietuvių kalbą (vartokite retorinį kreipinį).
- Išreikškite jausmus – pagarbą, meilę, susižavėjimą ar pan.
- Jausmus išsakykite pakiliai (vartokite retorinius sušukimus).
- Pasitelkite palyginimų (*lyg, tarsi, it, kaip*) ir metaforų.
- Kalbėkite „aš“ arba „mes“ vardu.
- Iškelkite retorinių klausimų.
- Hiperbolizuokite (vartokite meninį padidėjimą).
- Nurodykite vieną kitą faktą, cituokite arba perfrazuokite (kurkite aliuziją) įstrigusią mintį, eilėraščio eilutę.
- Galite odę rimuoti arba kurti kaip prozos kūrinį.
- Apibendrinkite, kuo jums asmeniškai svarbi lietuvių kalba.

Rašymui

A series of horizontal lines for writing, consisting of 20 evenly spaced lines across the page.